

OTEVŘENÝ DIALOG

Tereza Pokorná, pokorna.tereza@cdz9.cz

21. 10. 2020

JABOK

PROGRAM

- Představení, kdo je kdo, co už znám
- Definice OD
- Historie
- Základní principy
- 12 klíčových prvků
- Uplatnění v praxi
- Aktuality v ČR

OTEVŘENÝ DIALOG?

OTEVŘENÝ DIALOG - 2 POHLEDY

- Životní filozofie, které je třeba se stále učit.
- Způsob přemýšlení a vztáhnutí se k ostatním lidem.
- Cesta, jak být společně spolu lidmi.
- Model krizové intervence založený na práci s celou sítí klienta a včasnosti poskytnuté intervence.
- Psychoterapeutický nástroj.

JAAKKO SEIKKULA

Hlavní
spoluautor OD
(Klinika
Keropudas,
Tornio, Severní
Laponsko –
Finsko)

JAAKKO SEIKKULA

Klinický psycholog, lektor výcviku rodinné terapie a univerzitní profesor.

Od 80. let se věnuje rozvoji, výzkumu a zavádění přístupu otevřeného dialogu u nejzávažnějších psychotických krizí a v dalších krizových situacích.

V jeho přístupu jsou psychotické problémy vnímány především jako odpověď na krizi, ne jako stabilní stav.

JEHO MYŠLENKY

- Dialog začíná s prvním nádechem, v dialogickém vztahu jsme neustále - interagujeme. I malá miminka mají schopnost dialogu.
- Dialog není jen komunikace. Dialog je život.
- Rodina je partner v léčbě, ne předmět léčby.
- Zapojení rodin klientů do léčby, zohlednění každého hlasu. Dát prostor a naslouchat každému. Naučit se sdílet moc.
- Změna se začne dít ve chvíli, kdy změníme přístup my x ne snaha změnit klienta, rodinu.
- Symptom (psychóza) - vzniká následkem potíží ve vztazích, kdy jednotlivé hlasy nemohly být vyslyšeny.

Pokud se otevře prostor pro práci s emočními dilematy, symptomy mohou postupně vymizet.

CÍL OD

- Nabídnout sociální síti možnost se setkat v bezpečném prostředí, zajistit důvěrný prostor k vyřčení jednotlivých hlasů jednotlivých členů sítě.
- Předejít odcizení a obnovit vztahy (*“obnova toku lásky v rodině”*)
- = naslouchat, vyslechnout se, najít společný jazyk, kterému budou všichni rozumět.

Výsledek OD = společný zážitek

V krizi mají lidé příležitost vytvořit a přestavět příběhy, identitu a vztahy.

HISTORIE OTEVŘENÉHO DIALOGU

- Praxe přišla první, teorie a vysvětlení později během studií – 1978 1. analýza (Jaké druhy dialogu jsou neúčinnější v praxi?)
- 1986 – 1. trénink v OD (3 roky)
- Snaha integrovat různé metody (v akutní krizi není účinný jen jeden přístup):
  - systemická terapie
  - na potřeby zaměřený přístup
  - rodinná terapie
  - komunitní péče
  - mindfulness, na trauma zaměřený přístup
- Od 1984 – otevřená setkávání klientů – switch myšlení (před tím se potkávali jen profesionálové bez klientů)

HISTORIE OTEVŘENÉHO DIALOGU

- 1988 – výzkumný projekt Jaakka:
  - před hospitalizací se tým vyškolených profesionálů potkal s rodinou
  - Výsledek: ve 40 % nebyla nutná hospitalizace.
  - Doporučení – optimální terapie:
    - ihned – 1. den po 1. kontaktu
    - přizpůsobená klientovi
    - zapojení rodiny
    - kontinuální
    - tolerance nejistoty
    - dialogická
    - účinný faktor – bezpodmínečné přijetí

https://www.youtube.com/watch?v=TZEoRRx8p4Y&ab_channel=PetraNarativ

7 PRINCIPŮ OTEVŘENÉHO DIALOGU

Okamžitá pomoc a význam krize

- 1. setkání zorganizováno v 1. 24 hod od 1. kontaktu
- Role krize - paradoxně otevírá dveře k dialogu
- Dle výzkumů z Tornia první 2 dny je člověk v psychoze otevřen mluvit o tom, co se mu děje. 3. den obvykle přichází na vlastní mechanismy, jak psychozu zvládnout - stahuje se do sebe - chronifikace krize.
- Nikdy není příliš pozdě!
- Krize jako příležitost se otevřít a mluvit o svých přesvědčeních, přestavět příběhy, identitu a vztahy.

7 PRINCIPŮ OTEVŘENÉHO DIALOGU

Dialog a polyfonie

- Otevřenost a transparentnost
- „nic o nás, nic bez nás“
- Vytváření prostoru pro odlišnosti
- Hledání společného jazyka s cílem porozumět si
- Důraz na všechny zúčastněné
- Polyfonie
  1. horizontální (hlasy lidí)
  2. vertikální (naše vnitřní monology, co si myslím já, jako dcera, jako zdravotní sestra, jako matka - oslovují naše soc. role)

7 PRINCIPŮ OTEVŘENÉHO DIALOGU

Tolerance nejistoty

- “nevědění”
- Nehledáme cíl, o čem to celé je
- Nehoníme se za zakázkou
- Nesnažíme se porozumět obsahu toho, co druhý říká
- Jsem přítomný tady a teď se sítí
- Odhazuji své hypotézy
- Trpělivost, udělat si čas naslouchat, následovat
- Umožnit existenci prostoru pro silné a často bolavé emoce
- Vytváření prostoru pro protichůdné a konfliktní perspektivy
- Důvěra v ozdravný proces

7 PRINCIPŮ OTEVŘENÉHO DIALOGU

Odpovědnost

- Kdo je kontaktován jako první, převírá zodpovědnost za organizaci setkání
- Všechna rozhodnutí, která se domluví, se udějí na setkání
- Nevytváří se léčebný plán mimo setkání

7 PRINCIPŮ OTEVŘENÉHO DIALOGU

Flexibilita a mobilita

- Radikálně na osobu orientované
- Setkání probíhají kdykoliv, kdekoliv, s kýmkoliv
- Nedirektivní, přizpůsobené potřebě, responsivní, posilující
- Setkání na denní bázi, pokud nutné

7 PRINCIPŮ OTEVŘENÉHO DIALOGU

Psychologická spojitost

- Kontinuita
- 1 multidisciplinární tým po celou dobu setkávání
- Dlouhodobě, i více jak 5 let
- V jádru stejní členové kvůli případným budoucím krizím
- Důležitost udržitelných vztahů

7 PRINCIPŮ OTEVŘENÉHO DIALOGU

Kontext sociální sítě

- Rodiny, pečovatelé, přátelé, kolegové a další členové profesní a soukromé sítě mohou vždy být na jednotlivá setkání pozvaní – kdokoliv
- „Kdo vám může právě teď pomoci?“

12 KLÍČOVÝCH PRVKŮ OD

1. Dva nebo více terapeutů na setkání týmu
2. Účast rodiny a sociální sítě
3. Používání otevřených otázek
4. Reakce na to, co klient říká
5. Důraz na přítomnou chvíli
6. Získávání většího množství názorů (polyfonie)
7. Zaměření na vztahy v dialogu
8. Věcná reakce na problémovou diskusi nebo chování s pozorností věnovanou příčinám
9. Důraz na klientova vlastní slova a příběhy, ne na symptomy
10. Rozhovor mezi odborníky (reflexe) při léčebných setkáních
11. Transparentnost
12. Tolerance nejistoty

12 KLÍČOVÝCH PRVKŮ OD

4. Reakce na to, co klient říká

- a) Užívání vlastních slov klienta (emocí), citlivost k tomu, co je důležité
- b) Responsivní poslouchání, spousty „hmm“ a opakování posledních slov (zrcadlení)
- c) Udržování pozornosti vůči nonverbální komunikaci (ztělesněné poslouchání, oční kontakt, pokyvování hlavou, obličejové výrazy, postoj těla, gesta, tón hlasu, hlasitost)
  - Umožnit prostor pro mlčení
  - Přidávat k příběhu co nejméně

12 KLÍČOVÝCH PRVKŮ OD

5. Důraz na přítomnou chvíli

- Odezva na klientovy bezprostřední emoce, co si kdo v danou chvíli myslí, pociťuje, prožívá v daný moment
- Nechat průchod emocím, které vyvstanou
- Snaha potkat se s každým hlasem

„Jak se ohledně toho cítíte nyní?“

Klient ve skutečnosti hledá pomoc vyjádřit ty zkušenosti, o kterých nemůže/neumí mluvit.

12 KLÍČOVÝCH PRVKŮ OD

7. Zaměření na vztahy v dialogu

- viz polyfonie
- empatie, vzájemné porozumění

„Co by na to babička řekla, kdyby tu byla?“

„Jaké to pro tebe je, slyšet, co teď řekla máma?“

„Mami jaké myslíš že je to pro tvého syna, slyšet to, co jsi právě řekla?“

12 KLÍČOVÝCH PRVKŮ OD

8. Věcná reakce na problémovou diskuzi nebo chování s pozorností věnovanou příčinám

NAŠE REAKCE MÁ SMYSL, I KDYŽ TOMU NEROZUMÍM

- Normalizace chování jako přirozená reakce na stresující životní události a situace
- O problémech se nemluví jako o patologických
- Symptom (psychóza/slyšení hlasů) jako něco smysluplného (přirozená reakce na nepřirozenou situaci, na něco, co škodí)
- Současná zkušenost je součástí vyrovnávání se s předchozími zkušenostmi/traumaty
- V každé reakci klienta hledat užitečné a logické aspekty

12 KLÍČOVÝCH PRVKŮ OD

9. Důraz na klientova vlastní slova a příběhy

- Povzbuzujte vyprávění příběhů o tom, co se v životě dané osoby stalo, jaké jsou jejich zkušenosti, myšlenky a pocity
- Podporujte síť v hledání slov/jazyka za účelem sdělení jejich zkušeností
- Citlivost k detailu a jemnostem - čl. s nejzávažnějšími symptomy může mít největší problém vyjádřit se slovy - všímat si toho, co se děje v místnosti, když osoba vypráví svůj příběh
- Trauma - zdroj pro symptom, vymyká se běžnému jazyku
„Neptej se mě co je se mnou špatně, ptej se mě, co se mi stalo.“

12 KLÍČOVÝCH PRVKŮ OD

10. Rozhovor mezi odborníky (reflexe) při léčebných setkáních

- Profesionálové se na sebe dívají
- Odkazují se na to, co bylo právě řečeno
- Povzbuzují, oceňují, normalizují
- Otevření, jemní, přijímající
- Používají jednoduchý jazyk
- Mluví pomalu, max 2 min (po 30 sekundách lidi ztrácíme)
- Soustředí se na emoce
- Hovoří o vlastních pocitech
- Soustředí se na to, co je došlo, vytváří empatické, emoční spojení
- Příležitost dát hlas složitým problémům, situacím
- Zvědavý, soucitný, angažovaný
- Snaží se zahrnout všechny ve svých reflexích
- Dát možnost sítí, aby se vyjádřila

CO ROZHODNĚ NENÍ OD

- rady
- interpretace
- kritika
- hraní si na intelektuála
- hodnocení
- ulpívání na svých myšlenkách
- hypotetizování
- klient = objekt léčení
- rodina = příčina psychozy
- obviňování
- vím, co je pravda
- expertní jazyk (používání diagnóz, popis symptomů...)

- neposlušání druhých
- společný konsenzus
- racionalizace
- vysvětlování
- rychlá odpověď
- “rozumím Vám”
- držet si odstup

“Někdy nám naše myšlenky brání potkat se s jiným člověkem.”

UPLATNĚNÍ V PRAXI

Především na poli duševního zdraví

Klinika Keropudas - všichni profesionálové mají výcvik, krizové týmy, na oddělení při hospitalizaci klient vždy přítomen při vytváření léčebného plánu

VB - Peer supported OD - využívání peerů v OD, zaměření na trauma v procesu zotavení

Norsko - Klinika Dobrého dialogu

V našich životech jako cesta - důraz na přítomný okamžik (OD využívá každodenní praxe meditace mindfulness, umění improvizace)

Přesah i do jiných oblastí (politika, ekologie... - v Itálii ve školství, soc. práci)

AKTUALITY V ČR

Zahrada 2000 (Jeseník) – celá organizace prošla výcvikem OD (M. Hopfenbeck), pořádají výcviky OD – nyní 4. běh

Práh (Brno) – práce s rodinami

Pavel Nepustil (Brno) – práce s rodinami a klienty s duální diagnózou

Narativ (Brno) – pořádá výcvik OD se zahraničními lektory – nyní 3. běh

Praha – práce s rodinami, v týmech intervizní setkání,
Pražská skupina sympatizantů s OD – pravidelná setkávání

"NECHCEME BÝT
VYLÉČENI,
ALE OSBOVOZENI, PŘIJATI
A VYSLYŠENI, AŽ ŽIJEME V
JAKÉMKOLIV SVĚTĚ."

ZDROJE

- prezentace z výcviku Peer supported Open Dialogue (M. S. Hopfenbeck)
- OTEVŘENÉ DIALOGY: SETKÁVÁNÍ SÍTÍ KLIENTA V PSYCHOSOCIÁLNÍ PRÁCI (J. Seikkula, T. E. Arnikl)
- Otevřené dialogy v praxi (Zahrada 2000)
- <http://otevrenedialogy.cz/index.php/zdroje>
- <http://www.zahrada2000.cz/o-nas/6-otevreny-dialog.html>
- <http://narativ.cz/cs/zakladni-trenink-v-otevrenem-dialogu-beh3>